

PETJADA ECOLOGICA: LA VARIABLE QUE ENCARA FALTA A L'EQUACIÓ

Pere Rusiñol

@ pererusi

Soci fundador y redactor
de la revista Alternativas Económicas

La política econòmica sol tenir present l'evolució del producte interior brut (PIB), la inflació, els salaris, el deute, la taxa d'atur i un grapat més de magnituds convencionals... Segons qui mani i la importància que li doni a cadascun dels ingredients, en sortirà una recepta o una altra. Però per diferents que siguin les respostes -i ho són molt- aviat ja ni tan sols podran plantejar-se si no incorporen també una variable nova i imprescindible al centre mateix de la fórmula: l'emergència climàtica.

¿Però com fer-ho, més enllà de proclames grandiloqüents, que no solen tenir efectes pràctics?

La quarta sessió del cicle *Noves visions de les economies locals*, un projecte de la Càtedra de Política Econòmica Local de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i Barcelona Activa, que se celebra durant tot 2019 al Centre InnoBA, va girar al voltant d'una de les eines ja existents, que permetrien incloure aquesta variable central de l'emergència climàtica dins de l'equació de la política econòmica: la petjada ecològica.

Es tracta d'una mètrica desenvolupada pel Global Footprint Network, entitat sense ànim de lucre impulsada per científics i amb seu a San Francisco i a Ginebra, que calcula l'impacte ecològic de la producció i consum d'un territori -o fins i tot d'una persona individual (footprintcalculator.org)- i el posa en relació amb la biocapacitat del territori concret. Si el resultat és negatiu, s'haurien d'encendre les alarmes: vol dir que s'està matxacant el planeta i les polítiques públiques haurien d'actuar en conseqüència per evitar-ho.

A la sessió de Barcelona hi van participar Alessandro Galli, un dels impulsors de la Global Footprint Network; Sara Moreno Pires, economista de la Universitat d'Aveiro, al nord de Portugal, que ha participat en una investigació sobre la petjada ecològica de sis ciutats de Portugal, i Isabel Loureiro, responsable de l'estratègia cap a la sostenibilitat de Guimaraes (161.000 habitants, també al nord de Portugal). "Disposar de mètriques és imprescindible per tenir una bona diagnosi de la situació, per prioritzar i jerarquitzar objectius i establir estratègies

coherents, tant a nivell local com global”, van coincidir tots els ponents.

La mètrica, doncs, ja existeix i comença a servir d'estàndar global, facilitant que se la pugui incloure en l'equació general: l'eina de la petjada ecològica (*Ecological Footprint*, en anglès) quantifica tant l'impacte sobre el territori com la biocapacitat de l'entorn i el possible dèficit que se'n deriva i que a hores d'ara ja tenen la gran majoria de països i ciutats del món. Ho fa sempre a partir de la mesura *Hectàrees per habitant* (hh) que es necessiten per satisfer el model de producció i consum vigent, integrant-hi, òbviament, les emissions produïdes també per la producció i transport de mercaderies. Per exemple: Espanya té, segons aquest mètode de càlcul, una petjada ecològica de 4,05hh (cada habitant necessitaria teòricament 4,05 hectàrees de terreny per satisfer les necessitats anuals de producció i consum), mentre que la seva biocapacitat seria de 1,4hh, que és el que li permetria mantenir-se en equilibri. El dèficit seria, per tant, de 2,6hh, una xifra molt important però encara allunyada de la de països com el Regne Unit (-3,3), Itàlia (-3,5) i els EUA (-4,5).

Els promotors d'aquesta mètrica han buscat dues vies per traduir aquests complexos càlculs en imatges que tothom pugui entendre, amb l'objectiu d'augmentar l'impacte sobre els no especialistes i ajudar a empènyer cap al canvi d'hàbits -i de polítiques públiques- que permetin revertir la situació. “Aquests processos només poden tirar realment endavant si els ciutadans s'hi impliquen de veritat i per aconseguir-ho cal que facin seus els objectius sense imposicions de l'Administració, sinó perquè se'ls fan seus”, va subratllar Loureiro, una de les artífexs del gir de Guimaraes, ciutat que ha posat la

sostenibilitat com a eix central de la política quotidiana.

La primera imatge pedagògica és el número de planetes Terra que caldria per obtenir tots els recursos necessaris per mantenir els patrons actuals sense esgotar-los. En el cas d'Espanya, estem produint i consumint a un ritme que, si tothom fes el mateix, caldrien 2,48 planetes Terra perquè el model fos sostenible, mentre que EUA ho fa a un ritme que exigeix 5 planetes Terra. Globalment, les dades del Global Footprint Network, que estan totes disponibles a la *web* Footprintnetwork.org, indiquen que el món consumeix cada any recursos que sobrepassen abastament la capacitat de la Terra. Es necessitarien 1,75 planetes Terra perquè el model fos sostenible.

La segona imatge pedagògica és el dia concret en què en teoria ja s'haurien consumit tots els recursos previstos per l'any si es volgués preservar l'equilibri mediambiental. Si el model fos sostenible, aquest dia hauria de ser el 31 de desembre com a molt, i millor que quedessin encara recursos no utilitzats per no castigar en excés l'ecosistema. En canvi, la realitat és ben diferent: a Espanya, pels volts del 20 de maig ja s'hauria superat el que tocaria per tot l'any. I als EUA, a finals de març. A nivell global, a mitjans de juliol el món ja ha superat la seva capacitat teòrica de producció i consum, segons el càlcul de la Global Footprint Network.

“Des dels anys 70 cada dècada suposa que s'avança un mes”, va assegurar Galli, que va posar èmfasi en la necessitat d'accelerar el canvi de paradigma perquè moltes de les decisions que es prenen avui tindran encara impacte d'aquí a un segle: “Quan es dissenya una infraestructura, es construeix un edifici o es planifica la xarxa de transport públic, les decisions es prenen

avui però tindran conseqüències durant dècades”, va reblar.

Les ciutats hi tenen, doncs, una responsabilitat molt especial, per molt que es tracti d'un problema global. Avui el 55% de la població mundial ja viu a ciutats i Nacions Unides estima que al 2050 s'acostarà al 70%. Òbviament, les ciutats no disposen de tots els instruments per fer front a l'emergència climàtica, però sí que tenen eines claus de planificació que ja podrien integrar el càlcul i impacte de la petjada ecològica

La Global Footprint Network va estudiar recentment la d'algunes ciutats del Mediterrani, incloent Barcelona, que va registrar una petjada ecològica de 4,52hh, per sobre de la mitjana espanyola i de València (4,04), però no tan intensa com com les de Roma (4,7), Atenes (4,84) o Gènova (4,89). L'estudi assenyalava el transport i la mobilitat com 'àrea amb un marge de millora més evident a Barcelona.

D'entrada, pot semblar que la petjada ecològica de les ciutats hauria de ser més alta que als pobles, però aquesta impressió no és necessàriament així. Ni de bon tros. Depèn més aviat de la coherència de la planificació. “La possibilitat d'escalar i de connectar processos dona un gran marge per fer més eficients les ciutats, però alhora el component d'ascensor social en sol multiplicar el consum”, va explicar Galli.

La investigació pionera sobre les sis localitats portugueses en què va participar Sara Moreno Pires, de la Universitat d'Aveiro, confirma aquesta impressió, que d'entrada podria semblar contraintuïtiva. L'estudi va escollir tres ciutats costaneres i turístiques i tres pobles de l'interior. Els resultats van ser precisament que l'impacte per habitant final -una vegada relacionada la petjada ecològica amb la biocapacitat del territori- era pitjor en

aquests últims. És el que passa quan l'interior es va despoblant i fins i tot el consum d'aliments depèn ja de portar-los sempre de fora, amb totes les externalitats ecològiques inherents a la producció industrial i al transport.

Moreno Pires va explicar que els factors més important de la petjada ecològica a les localitats portugueses analitzades són el transport i l'alimentació fins al punt que el 50% està relacionada amb el consum de carn i de peix. “El problema per abordar l'emergència climàtica no sempre és tan evident com sembla i està clar que la dieta n'és un factor essencial”, va recalcar. “Estem davant, doncs, d'un repte importantíssim també des del punt de vista cultural, que necessita una planificació global i canvi d'hàbits. Cal actuar en tots els fronts”, va concloure.

Un repte d'aquesta magnitud només es pot entomar, va insistir Loureiro, amb la participació activa de tots els actors implicats, que no poden associar les polítiques que aborden l'emergència climàtica només com a restriccions: no agafis el cotxe, menja menys carn, menja menys peix, paga nous impostos... “Els incentius per la participació han de formar part del nucli mateix de l'estratègia perquè pugui ser exitosa”, va subratllar Loureiro, que suggereix transmetre l'orgull de viure en una ciutat sostenible, amb avantatges per la vida quotidiana i per desenvolupar-hi una vida plena, com a element clau. És per això que els impostos verds generen escepticisme: “Hem de vincular la sostenibilitat a viure millor i no a problemes afegits, i evitar que els populismes utilitzin la bandera anti-impostos per dificultar els canvis que es necessiten”, va concloure Galli.